

Є. В. Мищук,

к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку, оподаткування, публічного управління та адміністрування, ДВНЗ "Криворізький національний університет", м. Кривий Ріг

І. І. Сідорова,

магістрант, ДВНЗ "Криворізький національний університет", м. Кривий Ріг

АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Ie. Mishchuk,

PhD, assoc. prof., department of Accounting, Taxation and Public Management and Administration, SIHE "Kryvyi Rih National University", Kryvyi Rih

I. Sidorova,

Master's student, SIHE "Kryvyi Rih National University", Kryvyi Rih

ANALYSIS OF ACCOUNTS PAYABLE AND RECEIVABLE: PROBLEMS

У статті досліджено сутність дебіторської та кредиторської заборгованостей. Визначено значення дебіторської та кредиторської заборгованості для фінансового стану підприємства. Розглянуто конкретний приклад. Проведено аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей на ПРАТ "Центральний гірничо-збагачувальний комбінат". Зроблено відповідні висновки.

The article investigates the essence of receivables and accounts payable. The value of receivables and payables for the financial condition of the enterprise is determined. A specific example is considered. The analysis of the ratio of receivables and payables to PRAT "Central Mining and Processing Plant" is carried out. Appropriate conclusions are made.

Ключові слова: аналіз, дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість, фінансовий стан, співвідношення.

Key words: analysis, accounts payable, accounts receivable, financial standing, ratio.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

У процесі своєї діяльності підприємство взаємодіє з іншими особами — постачальниками та підрядниками, покупцями і замовниками. При роз-

рахунках з покупцями та замовниками виготовленої продукції, товарів, робіт, послуг виникає дебіторська заборгованість, яка має значну питому вагу в складі поточних активів та впливає на фінансовий стан підприємства. Крім того, сучасні умови госпо-

Таблиця 1. Показники поточної дебіторської заборгованості та поточних зобов'язань на ПРАТ "ЦГЗК" за 2014–2016 рр.

Статті балансу	Дебіторська заборгованість			Поточні зобов'язання			Суми перевищень					
	Роки			Роки			Дебіторської заборгованості над поточними зобов'язаннями			Поточних зобов'язань над дебіторською заборгованістю		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016	Роки			Роки		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Векселі одержані/видані	-	-	-	10858	10646	10433	-	-	-	10858	10646	10433
За товари, роботи, послуги	3735688	3550100	4922607	482252	569680	602305	3253436	2980420	4320302			
За розрахунками:												
З бюджетом, тис. грн	365461	617226	225736	53155	68988	146833	312306	548238	78903			
За авансами виданими/одержаними, тис. грн	222694	407358	448239	52	119	309	222642	407239	447930			
Зі страхування, тис. грн	-	-	-	7933	10616	5491	-	-	-	7933	10616	5491
З оплати праці, тис. грн	-	-	-	15634	18486	21203	-	-	-	15634	18486	21203
З внутрішніх розрахунків	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
З учасниками, тис. грн				8611	10850	5057494				8611	10850	5057494
Інша, тис. грн	6409	14538	40329	7696	24459	5276			35053	1287	9921	
Разом	4323843	4574684	5596582	567637	678739	5833635	3756206	3895945				237053

дарювання, з одного боку, негативно впливають на діяльність більшості підприємств через нестабільність законодавства, валютного курсу та інші дестабілізуючі чинники, а з іншого боку, підвищуються вимоги до інвестиційної привабливості підприємств [8]. При розрахунках з постачальниками та підрядниками, які поставляють матеріальні цінності, включаючи виробничі запаси, обладнання, інші активи, надають послуги, виконують роботи виникає поточна кредиторська заборгованість, яка, при правильному використанні, може стати важливим фактором стабілізації фінансового стану підприємства.

Ураховуючи, що величина та структура дебіторської і кредиторської заборгованостей мають вплив на фінансовий стан підприємства, то останньому необхідно стежити за їх співвідношенням. Тому ефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованостями на сьогоднішній день є однією з актуальних та першочергових завдань для вітчизняних підприємств, особливо гірничо-металургійного комплексу.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам даного питання присвячено праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Серед них Ф.Ф. Бутинець, М.Д. Білик, В. В. Смачило, Є. В. Дубровська, О.В. Олійник, Г.В. Савицька, М.Ф. Ван Бред та багато інших.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження сутності дебіторської та кредиторської заборгованостей, визначення проблемних аспектів аналізу дебіторської та кредиторської заборгованостей.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У фінансовому аналізі має значення співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості, тобто вилученого із обороту грошового капіталу та залученого капіталу в якості джерела фінансування поточних платежів.

Відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість" представляє собою суму заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. При цьому дебітори — юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів. Згідно з П(С)БО, дебіторська заборгованість визначається активом, якщо її сума може бути достовірно визначена і існує вірогідність одержання майбутніх економічних вигод [1].

Що стосується кредиторської заборгованості, то вона розглядається як зобов'язання. Згідно з Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" зобов'язання — це заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди [2].

Відповідно до П(С)БО 11 "Зобов'язання", поточні зобов'язання — зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу.

Поточні зобов'язання включають:

- короткострокові кредити банків;
- поточну кредиторську заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями, за товари, роботи, послуги, за розрахунками з бюджетом, у тому числі з подат-

Таблиця 2. Аналіз співвідношення дебіторської заборгованості та поточних зобов'язань

Співвідношення дебіторської заборгованості та поточних зобов'язань за 2014 - 2016рр.			Абсол. відхил. (+; -)	
2014	2015	2016	2015 р. - 2014 р.	2016 р. - 2015 р.
7,62	6,74	0,96	-0,88	-5,78

ку на прибуток, за розрахунками зі страхування, за розрахунками з оплати праці, за розрахунками з учасниками, за розрахунками із внутрішніх розрахунків; короткострокові векселі видані;

- поточні забезпечення;
- інші поточні зобов'язання [3].

В економічній та фінансовій літературі можна зустріти різні підходи до управління дебіторською та кредиторською заборгованостями на рівні підприємств.

У процесі своєї виробничо — господарської діяльності підприємства часто стикаються з проблемою коли кредиторська заборгованість значно перевищує дебіторську. Деякі економісти-теоретики вважають, що це свідчить про раціональне використання коштів, оскільки підприємство залучає в оборот більше коштів, ніж відволікає з обороту. Проте бухгалтери оцінюють таку ситуацію тільки негативно, оскільки підприємство мусить погашати свої борги незалежно від стану дебіторської заборгованості [4].

Аналіз стану дебіторської та кредиторської передбачає її порівняльний аналіз. Результатом такого аналізу може бути виявлення:

1. Перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською заборгованістю.

2. Перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською заборгованістю.

Перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською означає відволікання коштів з господарського обороту і в подальшому може призвести до необхідності залучення дорогих кредитів банку і позик для забезпечення поточної виробничо-господарської діяльності підприємства. Значне перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською створює загрозу фінансовій стійкості підприємства.

Зростання дебіторської заборгованості та її частки в оборотних активах може свідчити або про таке:

- неефективну кредитну політику підприємства до покупців;
- про збільшення обсягів реалізації;
- про неплатоспроможність частини покупців;

Порівняння дебіторської заборгованості та поточних зобов'язань на ПРАТ "Центральний гірничо-збагачувальний комбінат" за 2014—2016 рік здійснено за даними [5] та подано в таблиці 1.

Аналізуючи дані табл. 1 можна зробити висновок, що дебіторська заборгованість перевищувала поточні зобов'язання у 2014 р. на 3756206 тис. грн, у 2015 р. на 3895945 тис. грн. У 2016 р. поточні зобов'язання перевищили дебіторську заборгованість на 237053 тис. грн.

Поточна дебіторська заборгованість перевищили поточні зобов'язання за такими статтями як: за товари, роботи, послуги у 2014 р. на 3253436 тис. грн, у 2015 р. — на 2980420 тис. грн, а у 2016 р. — на 4320302 тис. грн;

за розрахунками з бюджетом у 2014 р. — на суму 312306 тис. грн, у 2015 р. — на 548238 тис. грн, у 2016 р. — на 78903 тис. грн; за авансами у 2014 р. — на 222642 тис. грн, у 2015 р. — на 407239 тис. грн, та у 2106 р. — на 447930 тис. грн.

Поточні зобов'язання перевищили дебіторську заборгованість за такими статтями: векселі одержані в 2014 р. 10858 тис. грн, а в 2014 р. на 40646 тис. грн, у 2016 р. на 10433 тис. грн; зі страхування у 2015 р. перевищує на 10616 тис. грн, у 2016 р. перевищує на 5491 тис. грн; з оплати праці у 2014 р. — на 15634 тис. грн, а в 2014 р. — на 18486 тис. грн, у 2016 р. — на 21203.; з учасниками у 2014 р. — на 8611 тис. грн, у 2015 р. — на 10850, у 2016 р. — на 5057494 тис. грн. Інші поточні зобов'язання перевищують іншу поточну дебіторську заборгованість у 2014 р. — на 1287 тис. грн, а у 2015 р. — на 9921 тис. грн.

Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості розраховується за формулою [6]:

$$K_3 = \frac{ДЗ}{КЗ} \quad (1),$$

де: ДЗ — дебіторська заборгованість за певний період, грн;

КЗ — кредиторська заборгованість за певний період, грн.

Даний коефіцієнт показує, чи достатньо на підприємстві грошових коштів, які будуть отримані від його дебіторів, для погашення найбільш строкових зобов'язань.

Розрахунки цього показника представимо у вигляді таблиці 2.

Якщо на підприємстві співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості рівне 1, то це вважається нормальним станом розрахунків. За таких умов господарювання — коштів, які будуть отримані підприємством від дебіторів, повністю вистачить для покриття найбільш строкових зобов'язань підприємства перед кредиторами [7].

Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості у 2014 р. становив 7,62, у 2015 р. спостерігається зменшення його значення до 6,94.

Перевищення дебіторської заборгованості над поточним зобов'язаннями не є позитивним для підприємства, оскільки воно зобов'язане розраховуватися за боргами перед кредиторами незалежно від того, отримує воно борги від своїх дебіторів, чи ні.

У 2016 р. значення даного коефіцієнта скоротилось до 0,96, що є позитивним для досліджуваного підприємства. На ПРАТ "Центральний гірничо-збагачувальний комбінат" значення даного коефіцієнта відповідає його нормативному значенню.

Домінування того чи іншого виду заборгованості призводить до дисбалансу у підсумку.

Як збільшення, так і зменшення дебіторської і кредиторської заборгованості може негативно вплинути на фінансовий стан підприємства.

Зменшення дебіторської заборгованості проти кредиторської може статися через погіршення стосунків з клієнтами. Збільшення дебіторської заборгованості проти кредиторської може бути наслідком порушення платіжної дисципліни покупців [4].

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗРОБОК

Отже, на прикладі досліджуваного підприємства ПРАТ "ЦГЗК" спостерігається нераціональне співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості протягом 2014—2015 рр. У 2016 р. ситуація змінилась в кращу сторону, та значення коефіцієнта співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості відповідає нормативному значенню даного коефіцієнта.

У сучасних умовах господарювання підприємствам необхідно постійно здійснювати аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості і докладати всіх зусиль для зниження його рівня, оскільки розміри та структура дебіторської і кредиторської заборгованості мають вплив на їх фінансовий стан.

Література:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість": Наказ Міністерства фінансів України від 8.10.1999 р., № 237, зі змінами та доповненнями.
2. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.1999 р., № 996-XIV, зі змінами та доповненнями.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 "Зобов'язання": Наказ Міністерства фінансів України № 20 від 31.01.2000, зі змінами та доповненнями.
4. Організація бухгалтерського обліку: навч. посібник для студентів вузів / Ф.Ф. Бутинець, О.В. Олійник, М.М. Шигун, М.С. Шулепова. — 2-е вид., доп. і перероб. — Житомир: ЖІТІ, 2001. — 576 с.
5. Приватне акціонерне товариство "Центральний гірничо-збагачувальний комбінат", річна інформація [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://smida.gov.ua/db/emitent/report/year/xml/show/94203>
6. Методика розрахунку показників ділової активності [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.finalon.com/metodyka-rozrakhunku/103-vidnosni-pokaznykydilovoi-aktyvnosti>.
7. Організація бухгалтерського обліку: навч. посібник для студентів вузів / Ф.Ф. Бутинець, О.В. Олійник, М.М. Шигун, М.С. Шулепова. — 2-е вид., доп. і перероб. — Житомир: ЖІТІ, 2001 — 576 с.
8. Міщук Є.В. Определение составляющих инвестиционной привлекательности предприятий и отраслей как факторов их безопасности / Є.В. Міщук // Проблеми економіки. — 2017. — № 1. — С. 94—104.

References:

1. Ministry of Finance of Ukraine (1999), "Accounting Standards (Standard) 10 "Accounts Receivable", available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99> (Accessed 25 Dec 2017).
2. Verkhovna Rada of Ukraine (1999), The Law of Ukraine "On Accounting and Financial Reporting in Ukraine", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/en/996-14> (Accessed 25 Dec 2017).
3. Ministry of Finance of Ukraine (2000), "Regulation (standard) of accounting 11 "Commitment", available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00> (Accessed 25 Dec 2017).
4. Butynets', F.F. Olijnyk, O.V. Shyhun, M.M. and Shulepova, M.S. (2001), Orhanizatsiia bukhhalters'koho obliku [Organization of accounting], ZhITI, Zhytomyr, Ukraine.
5. SMIDA (2017), "Private Joint-Stock Company "Central Mining and Processing Plant", annual information", available at: <https://smida.gov.ua/db/emitent/report/year/xml/show/94203> (Accessed 25 Dec 2017).
6. Kobylets'kyj, V.R. (2017), "Method of calculation of indicators of business activity", available at: <https://www.finalon.com/metodyka-rozrakhunku/103-vidnosni-pokaznykydilovoi-aktyvnosti> (Accessed 25 Dec 2017).
7. Butynets', F.F. Olijnyk, O.V. Shyhun, M.M. and Shulepova, M.S. (2001), Orhanizatsiia bukhhalters'koho obliku [Organization of accounting], ZhITI, Zhytomyr, Ukraine.
8. Mischuk, Ye.V. (2017), "Determination of the components of investment attractiveness of enterprises and industries as factors of their security", Problemy ekonomiky, vol. 1, pp. 94—104.

Стаття надійшла до редакції 04.01.2018 р.

www.economy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Видання включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з ЕКОНОМІКИ

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73